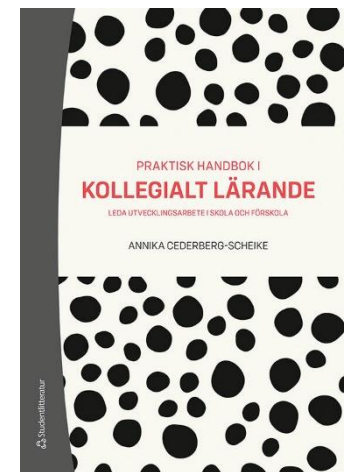

Kollegialt lärande – att utvecklas tillsammans

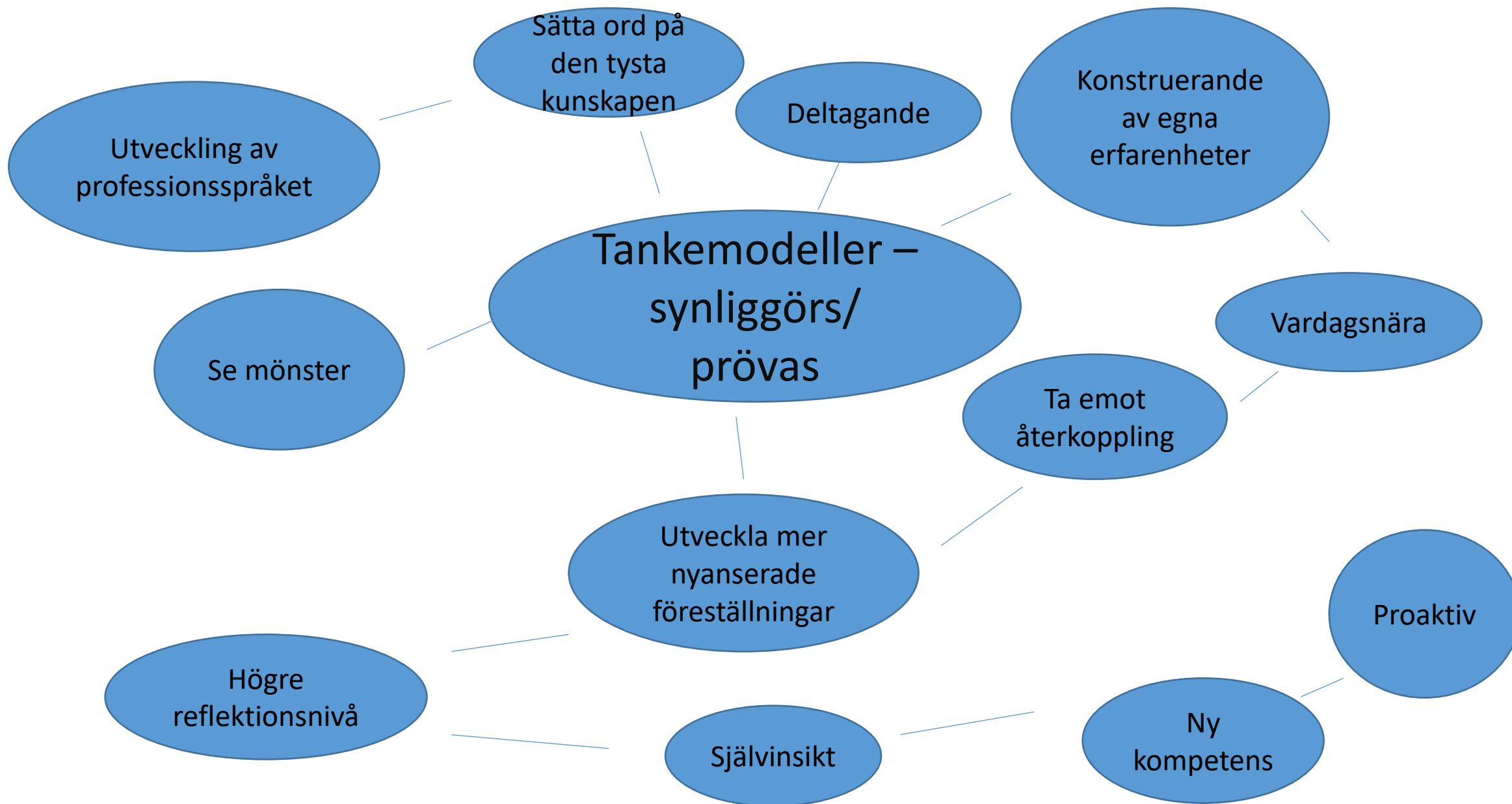
Vem är jag?

- Annika Cederberg-Scheike universitetsadjunkt vid Malmö universitet
- Intresserad av att **utforska hur en människa lär**
- Arbetat med pedagogisk handledning sedan 2012, både med att utbilda handledare men även med att utveckla kollegialt lärande på olika skolor
- Skrivit böckerna *Handledning för kollegialt lärande (2016)* och *Praktisk handbok i kollegialt lärande (2020)*

Vad är kollegialt lärande och vad innebär det för Specialpedagogik för lärande i skolan/ förskolan?

Kollegialt lärande - **Vad** pratar man om och **varför**?
Vad ska hända **med hjälp av** kollegialt lärande?

Kollegahandledning varför?

- För att förskolan/skolan ska utvecklas behövs fortbildning
- Hur?: Systematisk fortbildning av **hela** pedagogkollektivet – **alla ska med!**

Vilket är ditt uppdrag som kollegahandledare?

Mål: Det långa perspektivet.....

Mål: Det korta perspektivet.....

- * Leda en grupp
- * Skapa förutsättningar så att reflektion sker
- * Utmana det som sägs och det som görs

Gruppen som resurs! Paradigmskifte?

breakout rooms – 10 min

1. Läs var och en
2. Skriv ner ord du tycker är intressanta
3. Jämför dina ord med de andra i gruppen
4. Förklara varför du valde dessa ord
5. Resonera om vad ni tycker dikten förmedlar/säger

Bråttom

Lilla Skrutt har alltid brått
jämt är hon på väg
hon får flänga som ett skott
med för stora steg.

Upp på morgon klockan sex.
Vakna, skynda på!
Kastar i sig mjölk och kex.
Skrutt, vi måste gå!

Raska på till bussen nu!
Heja, Skrutten min!
In på dagis klockan sju
med mössan ut och in.

Av med jackan, skynda på,
frukost, utflykt sen!
Sno dig, Skrutt, ta på dig då
snart går vi in igen!

Mellanmål, sätt fart nu Skrutt,
vi ska samlas ju!
Se din pappa kommer Skrutt.
Det är bråttom nu.

Hem igen, ät upp din mat,
snälla Skrutt, sno på!
Skrutt, du måste sova snart
kvicka på nu då!

Lilla Skrutt har alltid brått
jämt är hon på väg
hon får flänga som ett skott
med för stora steg

1. Läs var och en
2. Skriv ner ord du tycker är intressanta
3. Jämför dina ord med någon annan
4. Förklara varför du valde dessa ord
5. Resonera om vad ni tycker dikten förmedlar/säger

Teoretiska perspektiv på handledning:

- Kunskapssyn
- Kommunikationsteori
- Systemteori

Kunskapssyn (gruppen som resurs):

Sociokulturellt synsätt – lärande i ett socialt sammanhang, lärande genom deltagande

språkutveckling

kunskapsutveckling

personlig utveckling

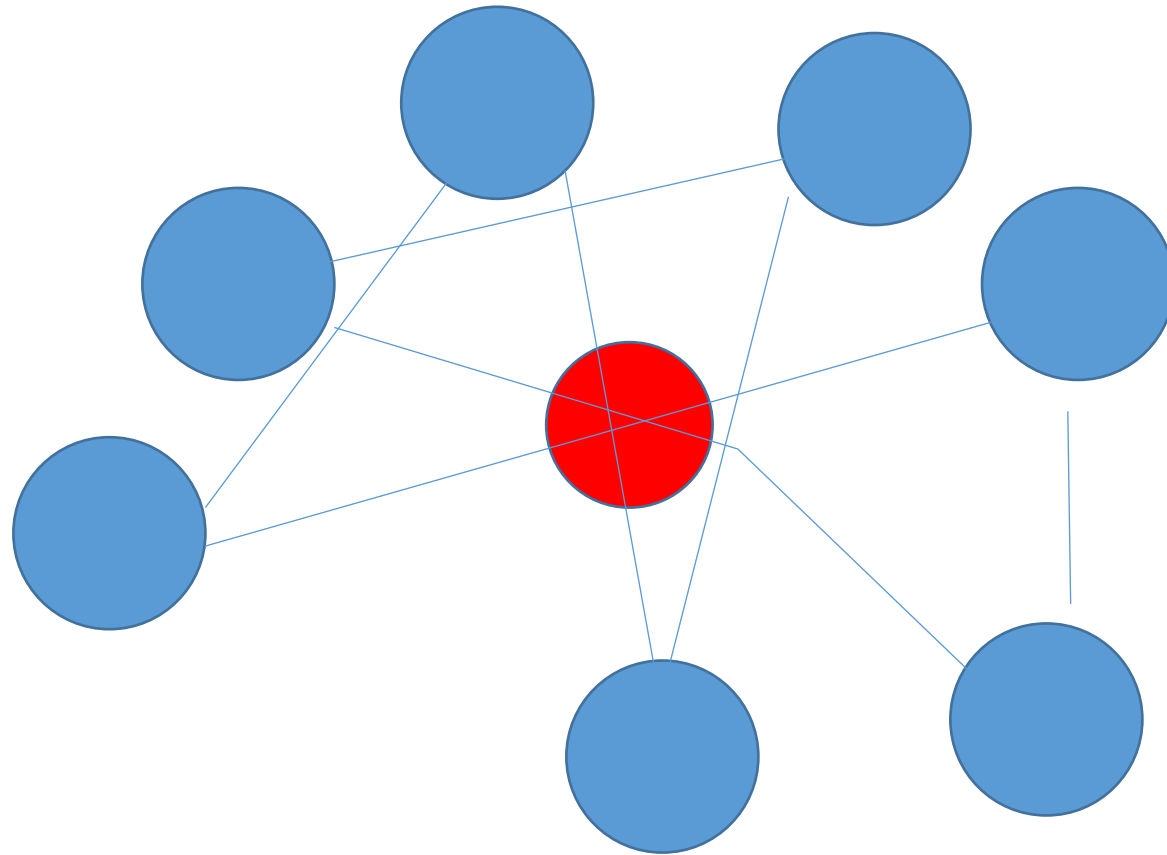
Kunskapssyn och handledning, hur hänger det ihop?

Teori	Pedagogens roll	Elevens roll	Att kunna innebär
Behavioristiskt Skinner.	Överföra "sin" kunskap	Lära in så mycket som möjligt av det läraren kan	Reproducera lärarens kunskaper
Sociokulturell teori Vygotskij	Skapa förutsättningar för att eleverna skall lära sig	Aktivt utveckla sin kunskap utifrån det eleven redan kan	Utrycka "sin" konstruerade kunskap. Språkets betydelse.
-----	-----	-----	-----
	Handledarens roll: <i>Visa strategier</i>	Deltagarnas roll: <i>Jag utgår från "där jag är" och utvecklas vidare....</i>	Ny kunskap: <i>Att komma fram till nya ställningstaganden eller bli medveten om det jag redan gör.</i>

Kommunikationsteori:

Vi är också en del av ett system... **Systemteori**

**Att vara kollegahandledare i
Specialpedagogik för lärande
- möjligheter eller/och problem?**

breakout rooms – 10 min

"Använda
mig själv
som
verktyg"

Att prova, att
utforska

Att börja en
utbildning –
att starta en
process

En känsla av
kaos – hur ska
jag förstå
detta?
- En känsla av
oro

Att ta stöd av
varandra för att
skapa
mening/förståelse

Att succesivt
få en
uppfattning
vad det hela
går ut på

Något att tänka på som kollegahandledare/handledare i Specialpedagogik för lärande ? Vad innebär det?

- Olika typer av handledning... (rådgivande/konsultativ, problemlösande, utforskande, verksamhetsutvecklande, konflikthanterande, koncensusskapande)
- Emanerar från....

”Vinsten” med handledningen?

Ingen mästare –lärling –relation

Att ta ansvar för sitt eget lärande

Att bjuda in till tvivel/utforskande förhållningssätt

Utveckling?

- **Vad menar jag** med utveckling?
- **Hur vet jag** om utveckling äger/ägt rum?
- **Hur tar jag reda på** om utveckling äger/ägt rum?

Involverar jag min handledningsgrupp i tankarna kring utveckling?

Hur då?

Har jag resonerat med min **huvudman, skolledning** m.fl.. Om detta?

Handledning/lärande samtal

Syfte och mål i Specialpedagogik för lärande :

- Att få syn på sitt eget tänkande
- Tyst kunskap blir synlig kunskap
- Att lära sig av andras erfarenheter och tänkande
- Referens och tolkningsramarna vidgas
- Skapa gemensamt förhållningssätt utifrån olikheter
- Öka professionaliteten

Då sätter vi igång!!

Skillnaden mellan ett vanligt samtal och ett fördjupande samtal/handledningssamtal.....

(202)

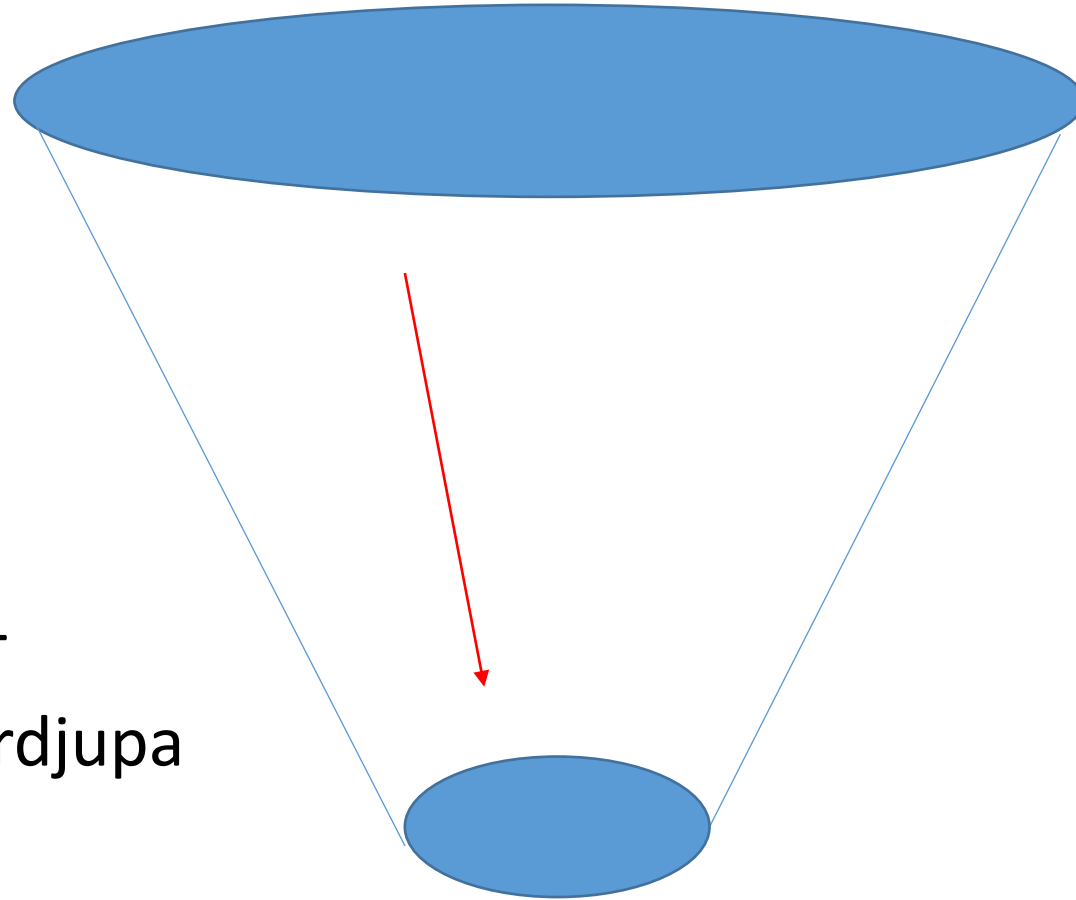
Ett vanligt samtal –

Kan vara problemlösning, att prata av sig – ge/få energi, att samordna sig- samarbete, att lära känna varandra- socialt kitt, förmedling av information, erfarenhetsutbyte...

Ett fördjupande samtal/handledningssamtal –

Ska *utvidga, fördjupa* tänkandet, *rita om* kartan över terrängen både i tanke och handling, det är *en forskning*, att vara så öppen som möjligt så länge som möjligt *för att upptäcka*, ett slags utforskande detektiv.

Yta

Val av fokus –
smalna av/fördjupa

Konkret exempel:

Sakägaren: Hur ska jag få mina elever i klass 8 att engagera sig i en skönlitterär text?

Handledaren: Berätta hur situationen ser ut!

Sakägaren: Jag har en liten grupp på nio elever. Ämnet är engelska. Eleverna går i en särskild undervisningsgrupp och de har samtliga svårt att nå målen i ämnet. Det är överhuvudtaget svårt att engagera dessa elever och att få dem att bli intresserade av det som görs på lektionerna.

I den här aktuella situationen läste jag en text högt för eleverna. Samtidigt som jag läste hade eleverna texten framför sig på en stencil så att de kunde följa med. Texten var vald med omsorg och handlade om en för eleverna jämngammal flicka som hade rymt hemifrån efter ett bråk med sina föräldrar.

När jag läst texten färdigt ställde jag frågor till eleverna om innehållet i texten. Till min förvåning kunde de inte, eller ville de inte, svara på hur gammal flickan i texten var, eller om det fanns fler personer i berättelsen eller hur långt hemifrån hon gått. De svarade inte på några frågor överhuvudtaget! Hade det inte förstått någonting!!

Hur kan frågan/dilemmat *problematiseras* och *fördjupas*?

- ***Medhandledare*** – Var det alla elever som inte förstod ...?
- M – Vad menar du med att förstå?
- M – Vad innebär det att kunna?
- M – Vems var frågorna som de skulle besvara?
- M – Att komma ihåg vad som stod i texten, är det att förstå?

- M – Var det någon som undrade över något i texten...?
- M - Man funderar över gruppen...kan de passa på varandra...?
- M – Hur många andraspråksinlärare fanns i gruppen?
- M – Om eleverna själva fått ställa frågor till texten ,eller till varandra, vika frågor tror du då att de hade ställt?
- M – Om du försöker se situationen ur elevernas perspektiv, hur hade du upplevt den då?
- M – Om du tänker ur ett bedömningsperspektiv, vad skulle du bedömt?

Sakägaren - Jag tänker så här efter att ha hört er: Jag är nyfiken på vad eleverna tänker om flickan i texten! Jag funderar på om jag nästa gång ska läsa texten högt, sen be eleverna formulera frågor om vad de undrar över i texten, vad de skulle vilja veta mer om. Detta istället för att jag ska fråga dem. Mina frågor tycks inte ha engagerat eleverna, kanske var de fel ställda eller helt ointressanta. Jag funderar på om elevernas engagemang hade kunnat väckas genom att de själva fått ställa frågor kring sådant de vill veta. Tycker de att det är svårt att göra det på engelska skulle de kunna få formulera sig först på svenska, sen kunde vi tillsammans översätta frågorna till engelska. Sen tänker jag att de kanske skulle få arbeta två och två i början. Även om det är en liten grupp finns ju möjligheten att de sitter o lurar på varandra och inte riktigt vågar blotta sig. Det skulle kunna motverkas genom att de tillsammans två och två får småprata och formulera sig tillsammans. Sen kunde det lyftas i den stora gruppen... Kanske det hade varit en framkomlig väg...

Konkret – hur kan jag arbeta med min kollegahandledning?

Fokus ska ligga på hur pedagogen arbetar och inte på elevernas fel och brister....

Kontrakt/överenskommelse

Sammanfattningsvis kan samtalet om en gemensam överenskommelse ta upp följande:

- Förväntningar (på handledningen, på läraren, på skolledningen...)
- Målsättning (syftet!)
- Innehåll (och hur innehållet initieras)
- Gruppens sammansättning (praktikanter och vikarier?)
- Hur chefen hålls informerad
- Sekretess
- Samtalsstruktur (ska stötta gruppens arbete)
- Ramar (tid och plats)
- Betoning av närvaro och vikten av att hålla tiderna samt hur frånvaro anmäls
- Vikten av ostördhet och hur detta skapas
- Fika, barn...
- Utvärdering

Gruppen

Storlek: Hur gruppen konstitueras beror på handledningens syfte:
i ämnesgrupp, arbetslag, ledningsgrupp, basgrupp, handledningsgrupp,
utvecklingsgrupp etc.

En grups utveckling: aktualisera det ni förmodligen redan vet/kan om
grupper

Gruppens roll: att ställa nyfikna frågor, - att vara välvillig detektiv - att
lyssna

Handledarens roll:

- att organisera arbetet
- skapa ett förtroende hos gruppen
- att tillhanda strukturer som leder till ett fördjupat och utforskande samtal
- att ha koll på gruppen (etik)
- hålla ledningen informerad

Struktur i samtalet viktigt. Varför?

- Skapar ett demokratiskt rum
- Skapar en form som alla känner/rutin/trygghet
- Hjälper till att hålla fokus på det som det ska samtalas om
- Stöttar ditt ledarskap som samtalsledare

Syftet med samtalet avgör vilken **struktur** som används.

Struktur i arbetet med Specialpedagogik för lärande : Hur ska du leda era gemensamma samtal?

A

Ta del av ett
material

B

kollegialt
samtal/planering

C

genomförande

D

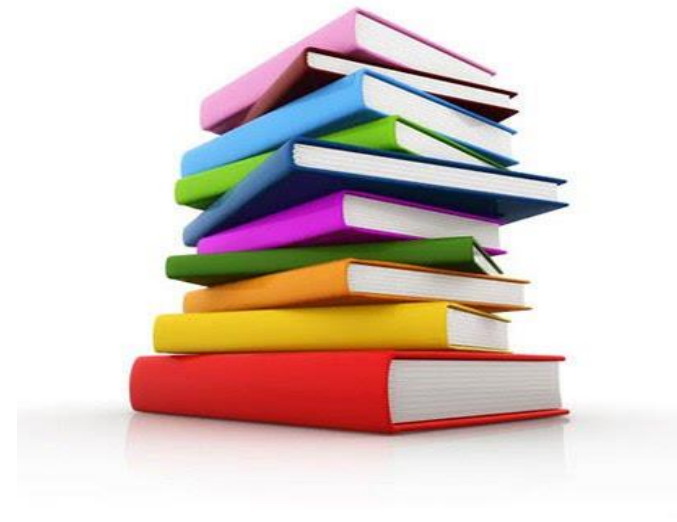
Handledning av det
genomförda

Del A

Hur skapa stöttor för del A?

A

Ta del av ett
material

Arbeta med lässtrategier

Förslag på verktyg: Läslogg – att ha med till varje träff

Citat (ange sida för att snabbt hitta tillbaka)

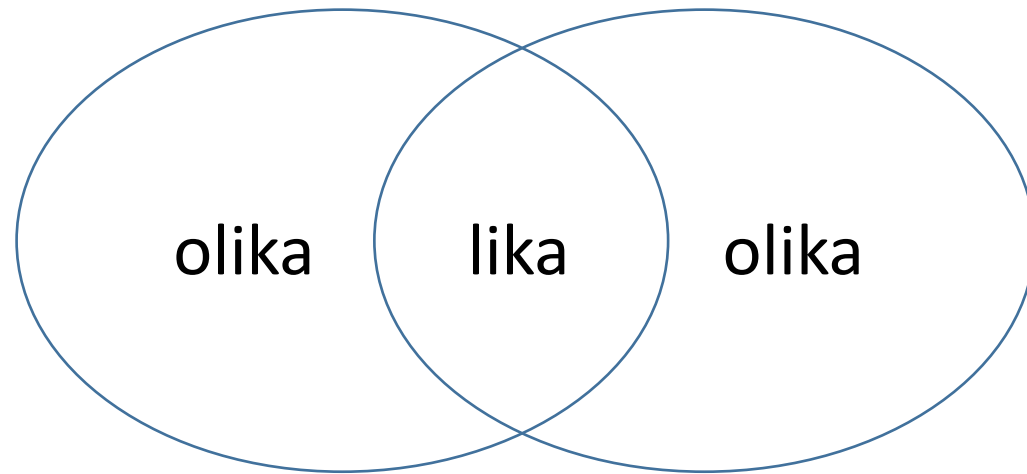
Tanke (reagera med pennan i hand på saker du gillar, inte förstår, får dig att associera till ngt annat)

Verktyg: Förståelsescheman – inferenser – vilka tolkningar gör vi när vi läser?

Hur kopplar jag det jag läser? (lista under läsningens gång och/eller tala om det lästa i denna struktur vid träffen i del B)

- **Text till själv** (Hur kopplar jag texten till egna erfarenheter?)
- **Text till text** (Hur kopplar jag det som står i texten till annat jag läst?)
- **Text till världen** (Hur kopplar jag det som står i texten till klassrummet/undervisningssituationen?)

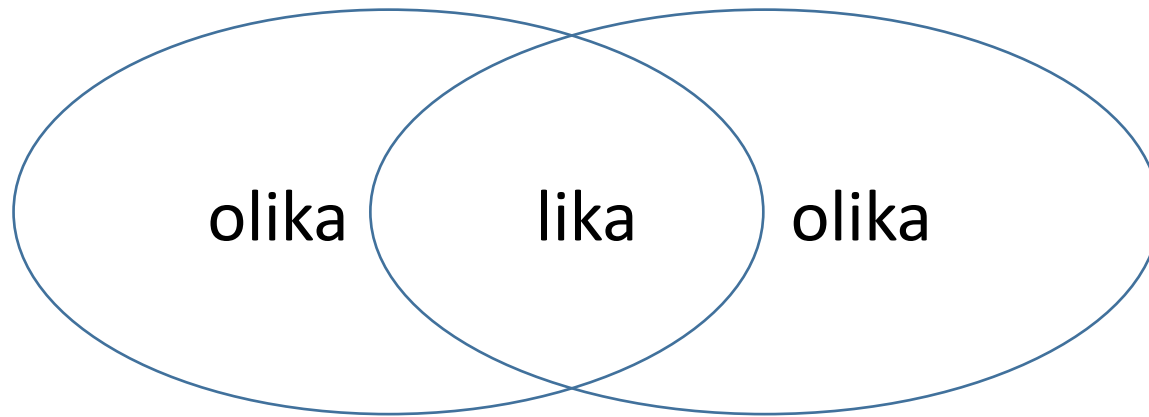
Verktyg: Venn- diagram

När man har läst två eller flera texter i en modul kan det vara intressant att undersöka vad som stämmer överens i texterna.....

Lika – olika?

Verktyg: Venn- diagram

När man läser en text i en modul kan det vara intressant att notera de didaktiska strategier texten förespråkar och **sätta dessa i relation till** det jag själv gör..... Reflektion....

Lika – olika?

Hur talar man om den lästa texten?

B

kollegialt
samtal/planering

Att tala sig fram till en gemensam förståelse/att
förstå texten tillsammans...

Samtala om texterna med hjälp av strategierna i del A

Att stötta arbetet i del B (planering för del C):

- Hur kan man **göra verklighet av teori**?
- Vilka verktyg har vi för att planera undervisning?
- Struktur för planering:
  - Vad? (stoff)
  - För vem? (målgrupp)
  - Varför? (styrdokument, lärandemål, värdegrundsmål...)
  - Hur? (metod)

Att organisera arbetet med del C:

- Hela gruppen planerar en undervisningsaktivitet/insats tillsammans och genomför den var för sig
- Pedagogerna delar upp sig i grupper, planerar en undervisningsaktivitet/insats gruppvis, och genomför den var för sig
- Hela gruppen planerar tillsammans en undervisningsaktivitet, en av dem genomför och övriga auskulterar
- Pedagogerna utgår från olika undervisningsinnehåll, stöttar varandra i planeringen och genomför den var för sig

Att handleda i del D

- Återberätta vad man gjort?
- Erfarenhetsutbyte?
- Tala om vad som var bra eller dåligt?
- Välja ut, smalna av, precisera fördjupa?
- **Hur kan handledningen i del D leda till reflektion, fördjupning, ge nya perspektiv, insikter.....?**

Kollegasamtalets tre aktörer:

- **Handledaren/samtalsledaren** - Ska genom problematiseringar och utmanande frågor bidra till att den handledde får hjälp att se sitt exempel/dilemma ur olika perspektiv
- **Sakägaren** – är den som äger exemplet/dilemmat och som med hjälp av gruppen och handledaren får sin fråga belyst
- **Medhandledarna** – gruppen vars utmanande frågor hjälper till att belysa och utforska sakägarens fråga

Kollegahandledningens kännemärken – förslag på en struktur:

1. Var och en i gruppen presenterar kort sitt undervisningsexempel/aktivitet
2. Gruppen (medhandledarna) väljer ett av exemplen som man börjar att undersöka
3. Den som "äger" exemplet (sakägaren), ger en **beskrivning** av situationen
4. Gruppen **startar "rundor"** då var och en formulerar **klargörande och utforskande** frågor. **En fråga i taget. Inga råd/lösningar ges.**

5. Efter några rundor **formulerar var och en sin syn** på problemet/exemplet – t.ex. skriv för dig själv och berätta sedan.
6. **Sakägaren kommenterar/förhåller** sig till det som läses upp. Tankar om åtgärder?
7. Om sakägaren vill ha **råd** ger var och en råd till sakägaren. Ett råd per person och runda.
8. Runda då var och en formulerar vad han/hon **tar med sig** från dagens handledning.
9. **Gemensam reflektion kring den genomförda handledningen.** Vad kan vi bli bättre på så att det blir mer givande nästa gång?

Ex:

Gerald förstår inte det han läser.....

Klargörande frågor: När? Vad? Vilka? Hur?

Utforskande/utvidgande frågor: Hur ser du på ...? Hur tänker du om detta? Vad innebär detta för dig? Vad är dåligt/bra med ...? Vad vet du om ...? På vilket sätt ...? Jag skulle vilja veta lite mera...

Exempel på dilemman:

- **Jag** kan inte få mina elever att bli motiverade att läsa en skönlitterär bok?
- En av mina elever får inget flyt i sitt läsande! (Hur ska **jag** få en av mina elever att läsa med flyt?)
- Hur ska **jag** göra för att få alla barn att följa med i det som sägs under samlingen?

- **JAG!**

Hur kan gruppen utforska denna problematik?

Exempel:

Jag kan inte få mina elever att bli motiverade att läsa en skönlitterär bok?

Börja med att ställa **klargörande** frågor för att förstå situationen/sammanhanget:

- Är det alla elever som inte är motiverade?
- Hur många?
- Hur vet du att de inte är motiverade?
- Hur har du försökt skapa motivation?
- Vilka hjälpmedel har du använt?
- Kan du berätta lite mer om deras reaktioner...

Övergå till **utforskande** frågor för att belysa frågan ur nya perspektiv:

- Vad vet du om den typen av svårigheter?
- Vad tror du det betyder att hon kommer från ett annat land?
- Har du funderat över om det spelar någon roll att hon är flicka?

Försök att **fördjupa** ytterligare för att kanske komma åt attityder, känslor och värderingar:

- Vem har du svårast att möta?
- Vad förväntar du dig av en elev som har ett annat modersmål än svenska?
- Hur hanterar du din besvikelse?

- Försök åstadkomma **perspektivbyten** för att synliggöra problemets olika parter eller tänka kring problemet ur ett annat perspektiv:
- Hur tror du att hon upplevde det?
- Om du fått önska hur hade du då velat ha det?

Utmana för att ställa sakägarens tänkande ”på huvudet”:

- För vem är det här egentligen ett problem?
- Vad skulle hända om du inte gjorde något?
- Om du vaknade i morgon och problemet var löst, hur skulle du märka det? (mirakelfråga!)

Be sakägaren **omformulera**:

Hur ser du på problematiken nu?

Andra typer av dilemman....

- Hur ska **jag** uppmärksamma en pedagog som inte tar ansvar för ett barn med särskilda behov?
- Hur ska **jag** medvetandegöra en pedagog om hens attityd mot barnen?
- När ska **jag** som handledare "lägga mig i"?
- Hur går **jag** på ett snyggt sätt gå tillväga och avbryta när diskussionen kanar in på fel ämne?
- Osv osv osv.....

Olika typer av frågor att ställa till sakägaren:

- *Öppna frågor* inbjuder till berättande
- *Slutna frågor* hämmar samtalet
- *Ledande frågor* styr sakägaren

- Frågekategorier i ett kollegialt arbete:
- **Berättarfrågor:** *Kan du berätta mer?* En sådan fråga gör att sakägaren berättar mer vilket gör situationen klarare. Det är en öppen fråga i motsats till en sluten fråga.
- **Klargörande frågor:** Syftar till att få en bättre förståelse av det sakägaren presenterat: *Var? När? Vilka? Hur?*
- **Fördjupande frågor:** *Vad hindrar dig? Vad blir ditt nästa steg? När blir ditt nästa steg? Hur ska du veta att du nått ditt mål?* Dessa frågor syftar till att komma vidare i reflektionen.
- **Utmanande frågor:** *Hur kommer det sig att det är ett problem?* En utmanande fråga kan uppfattas som kritisk, men är till för att hjälpa sakägaren att komma vidare i sina tankar. Kanske hjälpa hen att se det ur ett annat perspektiv.
- **Utforskande/perspektivvidgande frågor:** *Hur ser du på ...? Hur tänker du om detta? Vad innebär detta för dig? Har du funderat över om det spelar någon roll att hon är flicka?* Denna typ av frågor syftar till att belysa frågan ur nya perspektiv.
- **Perspektivbyten:** *Hur tror du att han upplevde det?* Detta är en typ av fråga som syftar till att åstadkomma perspektivbyte. Då synliggörs problemets olika parter vilket möjliggör olika perspektiv på problemet.
- **Mirakelfrågor:** *Om du vaknade i morgon och problemet var löst, hur skulle du märka det?* Mirakelfrågorna ställer sakägarens tänkande *på huvudet* och hjälper till att se situationen från andra perspektiv. När sakägaren formulerar ett svar på den här frågan börjar också en lösning växa fram.

METAKOMMUNIKATION EFTER ETT SAMTAL/LEKTION/ÖVNING ETC

Vad handlade egentligen samtalet/lektionen etc om?	
Vilka perspektiv fördes in?	
Kunde det ha funnits andra perspektiv?	
Var det något som fördes in i lektionen/samtalet etc. som verkade särskilt tankeväckande?	
Var det något som ledde till en fördjupning? Exempel.	
Var det något som verkade särskilt utmanande i samtalet/lektionen etc ?	
Kan några erfarenheter av de genomförda undervisningen hjälpa dig att utveckla din undervisning ytterligare?	

Kan detta sätt att arbeta förändra undervisningen på något sätt?

Vad kan det leda till?

Byt tankar i break out rooms, 10 minuter

Att få syn på deltagarnas lärande!

Samtal i 5-grupper i 10 min:

- Vilka tecken kan ni tänka er att "spana" efter som visar att era deltagare lär?
Lista ner!
- På vilket sätt skulle det vara möjligt att följa och synliggöra den processen deltagarna genomgår under er handledning (lyftet)?
Tankar/idéer? Lista ner!

DÅ -----NU-----?

Hur tänker Du kring **Din egen utveckling** till handledare och utökad handledningskompetens?

Min roll som kollegahandledare i gruppen

- Vilken plats tar jag eller får i gruppen?
- Vänder jag mig ofta till någon särskild?
- Lyssnar jag på andra?
- Lyssnar andra på mig?
- Är alla i gruppen delaktiga i samtalet? Om inte, gör jag något åt det?
- Hur är klimatet i gruppen?
- Finns det en öppenhet för det som sägs och sker?
- Finns det allianser inom gruppen?
- Hur vet jag om de andra förstår vad jag säger och menar?
- Förstår vad jag andra säger och menar och hur visar jag det?
- Hur hanteras tystnad i gruppen?
- Vad innehåller en eventuell tystnad?
- Vilka slags frågor ställer vi i gruppen? Slutna frågor, ja- och nej-frågor eller öppna processfrågor?

Hur blir jag en bra kollegahandledare?

- Frågeteknik
- Kunna föra in andra perspektiv
- Problemanalys
- Fördjupa tankegångar
- Sammanfatta, omformulera
- Hålla strukturen
- Ha koll på vart samtalet bär

Kollegahandledarens starkaste verktyg:

- Kontraktet
- Samtalsstrukturer
- Att arbeta i rundor

En metarefleksion över dagen:

- skriv var och en själva – *8 minuter*
- möts i *break out rooms* i basgruppen och delge varandra-*10 minuter*

Vilka perspektiv på handledning har förts in under den här förmiddagen?	
Kunde det ha funnits andra perspektiv?	
Var det något under dagen som varit särskilt tankeväckande?	
Något vi borde fördjupat ytterligare?	
Något som varit särskilt utmanande?	
Kan några erfarenheter från dagens arbete hjälpa dig att utveckla din handledning ytterligare?	